

ТРИЗЕНЬК - REVUE HEBDOMADAIRE - TRIDEN
UKRAINIENNE

Число 9 (367) рік вид. IX. 26 лютого 1933 р. Ціна 2 фр. Prix 2 fr.

Париж, неділя, 26 лютого 1933 р.

Між близькими сусідами, а надто родичами, найчастіше трапляються непорозуміння та сварки, які часом переходять в довготривалі конфлікти та приймають дуже гострі форми. Прикладом тому хоч би сербськ-болгарська ворожнеча.

Якого загострення та роз'ятрення досягають національні конфлікти, з боєм бачимо ми в Речі Посполитій Польській, що до її складу входять і українські землі з кількимілійоновим населенням. По цей бік ризького кордону— саботаж і паціфікація, терор і шибениці, а по той... tertius gaudeus в Москві.

А на яку шкоду виходить те обом народам, їх силі, їх майбутньому! Адже їх зв'язує багато взаємних інтересів. Спільний ворог загрожує життєвим потребам кожного з них, як державної нації.

І для того загального порозуміння обох народів безперечно багато важить унормування становища українців польських громадян, упорядкування польсько-українських стосунків в самій Польщі, де ці відносини далекі від нормальних.

На жаль не всі в Польщі розуміють вагу для своєї-ж держави українського питання в ширшому і вужчому розумінні.

Ми не говоримо про тих людей, що до них належав покійний Тадеуш Голувко, який розумів нашу справу, її значіння для Польщі і для Сходу Європи взагалі, жив нею; вдячну пам'ять про нього на завжди збережемо ми всі. Ми не говоримо про ті кола урядові і громадські, близькі до тих людей, що в них наші змагання знаходили й знахсять зрозуміння, підтримку й поміч.

Але загал польського громадянства не розуміє значіння україн-

ської проблеми, не цікавиться й нехтує нею, не згадуючи вже про групи, що ставляться виразно вороже.

Звісно, де-який слід залишила багатолітня праця Інституту для вивчення справ національних у Варшаві, яку не можна не відмітити. Що-правда, останнім часом помічаємо характерне явище — зацікавлення де-яке українською справою навіть в угрупованнях польського суспільства, до неї вороже успособлених. Про це свідчить, наприклад, ґрунтовна і сильна стаття в «АВС» п. Новачинського.

З особливим задоволенням одмічали ми змагання представників польської молоді, людей, що їм належить завтрашній день, — вивчити українське питання і вяснити шляхи для його вирішення на добро обох народів. Маємо на увазі *Orientalistyczne Koło Młodych*, що його програм викладів з українознавства подали ми в минулому числі.

З не меншою приємністю вітаємо ми появу місячника: «*Biuletyn Polsko-Ukraiński*».

Про напрямок журналу говорить те, що він оповитий духом бл. пам. Т. Голувка. Поваги йому додає участь глибокого знавця української справи, що так прислужився її вясненню серед польського громадянства, — Л. Василевського. Приємно відмітити поруч з іменами старих співробітників назвиська молодих авторів, а для нас особливо й підкреслити уділ в журналі наших земляків.

«Роспочати нашу працю, — пише Л. Василевський, — повинні ми не тільки від вяснення тих кривд, які зазнала Україна Наддніпрянська, але й тих болячок, які припадають українцям у Польщі. Нехай здорові шари польські, бажаючи зблизитися з українськими, спиняться поважно над усією низкою питань, що їх викликає тепер сучасне співжиття державне українців з поляками».

Справді перший крок для того, щоб запобігти лихові, — це вяснити його, зрозуміти, вивчити явище і його причини.

Можна не з усім, що пишеться в «Бюлетені» погодитися, але благородна мета, яку собі він ставить, глибоке переконання в правильності обраної путі, щирість, сміливість, з якою не боїться він вкласти персти свої в кроваві рани сучасних польсько-українських взаємин, мужнє слово, яке знаходить для вислову своїх думок, нахиляють до нього кожного, хто переконаний, що в інтересах обох націй дійти, може й тяжким шляхом, до порозуміння дійсного.

Вітаючи появу польського собрата, хочемо всім серцем поділити його сподівання:

На жаль, через опі новітні спроби прихильників п. Скоропадського привернути увагу чужинців до його особи і намірів, доводиться і нам де-що сказати з приводу їх останніх виступів.

* * *

В Investigator'ї прямо говориться, що П. Скоропадського скинули і вигнали з України «большевики». Нагадаємо панові П. Скоропадському, що тут він глибоко «помилується» і що пам'ять йому де-що «зрадила». Проти нього повстав в-осени 1918 року великий народній чисто національний рух під проводом «Національного Союзу», що скупчував в собі представників усіх українських партій (в тому числі і гетьманців-хліборобів). Повстав цей рух, бо урядування Павла Скоропадського викликало спершу недовіря, а потім і справжній народній гнів, і то найголовніше з двох причин.

а) Від часу встановлення гетьманської влади по всій Україні прокатилася велика хвиля карних експедицій. Адміністрація Української Держави «пацифікувала» за допомогою німців і поміщиків українське селянство. Отже, перед народом і історією бувший гетьман і його уряд несуть відповідальність за ці події...

б) Вічно вагаючися, виявляючи надзвичайну для державного мужа нерішучість, Павло Скоропадський «українізував» був під впливом «Національного Союзу» свій уряд, але тільки на половину і тільки на три тижні. 14 листопада без прохання були звільнені міністри-патріоти і поставлені були на їх місце люде російської орієнтації. Одночасно гетьман видав маніфест про федерацію з Москвою. Цей останній акт і переповнив чашу терпіння народу українського. Сталося повстання, яке зміло владу гетьмана. Отже, при чому тут большевики?

Що за кілька місяців потім прийшла московська навала — не явище иншого порядку і не про це йде тут мова. Але знов таки на панові Скоропадському лежить відповідальність за те, що він довів народ своєю політикою до акту розпуки, до повстання, що він своїми екзекуціями дав ґрунт для внутрішнього поширення большевицької пропаганди серед нашого селянства, за що потім всі ми й мусіли нести велику покуту в 1919 році, що він своєю москвофільсько-федеративною політикою ріднуче відкинув від себе все свідоме українське громадянство.

* * *

Ще є один момент, на який не можемо ми не реагувати. Річ в тому, що п. Скоропадський підписується не бувшим, а просто «гетьманом України» і під цим назвиськом виступає навіть як публіцист в чужоземній пресі, тим знижуючи високе становище, яке він колись займав. Для всіх по-за межами вузького кола «скоропадчиків», Павло Скоропадський є тільки б у в ш и м г е т ь м а н о м : гетьманом він перестав бути 14 грудня 1918 року. Він же сам офіційно зрікся своєї влади актом 14 грудня 1918 року.

Зрікшися формально гетьманської своєї влади п. Скоропадський примушений був в чужоземнім військовім строю залишити межі України, покинутий до того всіма своїми прихильниками, оголошений навіть по-за законом.

І от після всього цього закордоном, через кілька років після катастрофи, п. Скоропадський наважується підписуватися знову титулом гетьмана.

Можна тільки дивуватися, як, навіть всупереч порадам ідейного провідника гетьманського руху покійного В. Липинського, П. Скоропадський пішов на цей крок. Проголошення закордоном гетьманів є річчю досить небезпечною, бо викликає вона тільки наслідкування з боку різних авантюристів (візьмемо, хоч би ад'ютанта Павла Скоропадського, те-ж «гетьмана» Полтавця-Острияницю).

Самий факт, що п. Скоропадський проголосив себе закордоном «геть-

маном», властиво не мав політичних наслідків. Ні на Україні, ні тут на еміграції не придбав він собі жадних прихильників, крім невеликого гуртка гетьманців, які собі тільки тільки пошкодили тим, що поставили на своєму чолі «закордонного гетьмана».

Але виступи їх в імені П. Скоропадського назовні перед англійським громадянством безперечно приносять шкоду тим, що заважають в певній мірі тій великій праці, яку з таким напруженням провадить по цілій Європі і по цілому світі уряд УНР.

В своїх заявах перед чужинцями П. Скоропадський не посоромився говорити про уряд УНР і про його прихильників, як про «партію» якихось соціалістів, що при допомозі Польщі (тільки Польщі?) збираються відновляти на Україні «соціалістичні» експерименти. У відповідь на це можемо тільки нагадати всім відомий факт: в сучасному складі уряду маються люди безпартійні, маються радикал-демократи, але на жаль, чи на щастя (це залежить від людського смаку), ані одного соціаліста в самому складі уряду немає. По друге, уряд УНР міг би відповісти, що в рядах своїх прихильників він має не «партію», а цілий український народ, що закордоном поруч з радикал-демократами, навіть українськими правими течіями, поруч безпартійним по самій своїй істоті воляцтвом, в рядах прихильників уряду знаходяться і соціалісти. Але всі вони разом ставлять собі одну мету: відновлення української державности. Там, на Україні, коли ворог буде відкинутий за межі нашої батьківщини, коли прийде час до будування державности, кожний матиме змогу одстоювати на всенародніх зборах самостійної України свої погляди і свої інтереси. Нині-ж всі активні українські патріоти стоять навколо нашого уряду, якому вірять Україна, якому вірять і вся організована наша еміграція. Говорити про «соціалістичні експерименти» уряду перед своїми смішно, бо цьому ніхто не повірить, перед чужинцями-ж просто не морально, бо цим своїх читачів Investigator попросту вводить у блуд.

Зрештою, які підстави має п. Скоропадський, щоб взяти провід до своїх рук? Його минуле створило навколо його особи те недовір'я, той одіум з погляду національного, яких нелегко йому позбутися.

В час свого гетьманування немає сумніву, що п. Скоропадський вів подвійну гру—і в бік український, і в бік московський. Одним говорив і клявся, що творить самостійну Україну, другим, що тільки готує її до того часу, коли свою гетьманську булаву зможе схилити перед царем всеросійським. Хоч клявся п. Скоропадський однаково і тим, і другим, але перемогли, безперечно, в той час впливи москалів.

Пізніше, коли п. Скоропадський опинився закордоном і побачив, що росіяне зовсім від його відступилися, він погодився «очолити» невеликий гурт українців гетьманців. Але чи існують підстави вірити, що в своїй закордонній політиці Павло Скоропадський не прийме формули «триєдиної монархії», що не веде він знов Україну до злуки на монархічному ґрунті з Москвою?

* * *

Зрештою, що властиво зробив зараз такого П. Скоропадський, щоб варто було довше над цими справами зупинитися? Видав три числа журналу?

Що-правда, російська закордонна, а потім і совітська преса, а за ними Петровські та Молотови підняли цілий галас і створили справжню рекламу цим скромним виступам гетьманців.

Треба сказати, що росіяне від певного часу були дуже обережні: не бажаючи робити пропаганди урядові УНР і його діячам, вони старанно обминали українську працю та виступи женецькі на міжнародньому полі. Так само і більшовики. Нині-ж вони наче зговорилися: виступ гетьманців, по-перше, відтягнув увагу від ненависного росіянам уряду УНР, по-друге, коли в очах емігрантів акція П. Скоропадського є попросту легкою наживою для глузування над українською «інтригою», то для більшовиків це справжній клад: знаючи недовірливе і вороже відношення ширших на-

родніх мас до імени Скоропадського, вони, змішуючи до купи його акцію з акцією «отаманщини», як вони охрещують УНР, тим хочать викликати загальне недовір'я до закордонних змагань української еміграції.

Таким чином, коли б гетьманці в своїй акції обмежилися просто пропагандою ідеї незалежності України, коли б вони не зв'язували свій виступ рекламою для бувшого гетьмана, що втратив всі права на цей титул, вони б зробили діло, що мало б своє позитивне значіння. В тій-же формі, як вони це роблять, вони тільки ослаблюють вражіння нашої єдності супроти большевизму та породжують певні сумніви в очах чужинців в дозрілості українського визвольного національного руху.

Гра закордоном при наших тяжких обставинах в «гетьмани», гра перед чужинцями в «монарха» — це гра з вогнем, це непотрібне і зовсім зайве ускладнення нашої боротьби. Але ми певні, що і цей виступ буде тільки новим мильним пузирем, що щезне так само, як щезли й інші. Залишиться те, що органічно, істотно вийшло з нашого народнього життя, з боротьби за наше визволення і державність, залишається і залишиться уряд Української Народньої Республіки.

Не зважаючи на всі ухили тої чи іншої групи, ми віримо, що наш наряд як і вільна його частина — наша еміграція, буде завжди йти своїм шляхом з твердою вірою в майбутнє, буде йти за своїм старим прапором, що мусить на цей грізний час єднати всіх — і правих, і лівих, і монархістів, і республіканців, і людей соціально поміркованих, і справжніх соціалістів.

С. Г.

З преси.

Цими днями в Парижі з ініціативи сіоністичного органу «Раз-свѣтъ» під головуванням п. Мілюкова відбулося зібрання, присвячене темі: «Росія і жидівство». З обох боків сказано було багато хороших слів, ще раз стверджено нерозривний зв'язок між московською прогресивною інтелігенцією і жидівством, висловлено віру в

«свободну Росію, яка всім нам дасть рівні права» («Посл. Нов.» ч. 4349).

Не позбавлено певної пікантності признання п. Мілюкова, що нема межі

— «між «нами» — інтелігентними «імперіялістами» і «вами» — «націоналістами»,

як рівно-ж і його проповідь

«російської нації», що стоїть по-над націоналізмами окремих «національностей».

Але найцікавіше з усього сказаного — це заява видатного жидівського діяча:

«В Росії єсть дві нації, які кровно заінтересовані в тому, щоб російська територія не розривалася: москалі і жиди».

Так говорив відомий п. Жаботинський. Ми знаємо, на жаль, добре становище жидів у визвольній боротьбі України і їх відношення до

справи нашої державности. Але все-ж така заява являється, що найменше, дивною в устах жидівського самостійника.

В кожному разі це твердження лідера сіонізму слід нам занотувати для пам'яти.

3 міжнароднього життя.

— У Ж е н е в і .

В час, коли писано ці рядки, на женеvському порядку дня стоять дві важливі справи: перша—розбройна конференція, друга — японо-китайський конфлікт.

Розбройна конференція тижня два тому назад святкувала рідкий у конференційних аналах ювілей, бо вступила вона тоді до другого року з часу свого відкриття у формі загальних зборів. Це відкриття, як може ще пам'ятають читачі «Тризуба», організовано було з великою помпою: з делегаціями, що з'їхалися з цілого світу до Женеви привітати конференцію іменем різного роду пацифістських товариств з десятками мільйонів членів, з голосними промовама всіх членів конференції, тоб-то представників майже всіх держав земної кулі, з тисячами журналістів, з безконечними привітальними телеграмами і т. и. Що-правда, по-за тією помпою лунали вже й тоді песимістичні голоси, говорилося, що такого роду речі, як світове, або хоч би лише європейське замирення не так легко зробити, як воно здається, що для того мало скласти конференцію, предклатати на ній ті чи інші плани та вести з цього приводу дискусії; що для того треба радикально змінити світові настрої, поставивши на місце суперництва — згоду, на місце неспокою — довір'я то-що. Але все-ж таки були ще тоді й оптимісти, що сподівалися од конференції встановлення реального замирення між державами і між народами на землі.

На сьогодні неначеб-то таких оптимістів уже немає. Рік конференційної праці зробив своє діло, тоб-то розчарував всіх і кожного що-до якихось можливих позитивних наслідків у розбройній справі. Конференція робила, що могла і що сміла. Америка і Англія, Італія й Германія, Франція, совіти і багато менших держав представили загальним зборам вироблені їхніми урядами плани, проєкти й пропозиції; все оте обговорювалося в комісіях, винесено на загальні збори, продискутовано і т. и. Але далі того справа не пішла, ті плани й проєкти між собою ніяк не погоджені, ні один із них не прийнятий, ніяких, навіть загально принципівих, рішень не сталося, ні на чому конкретному конференція не спинилася. Цілий рік було прогаяно впрост марно, і так воно йтиме мабуть далі і далі аж до того часу, коли конференція або завалиться під ударом якогось нового факту, або вмре природною смертю, тоб-то представники не з'їдуться і загальні збори не відбудуться.

Стало так не тому, що у конференції немає охоти працювати, чи немає справжньої волі до згоди і замирення: і не тому тако-ж, що всі держави так таки вже закохані в зброю, у військах та у війні. Навпаки, сучасні люди, а політики особливо, у більшості країн стали, ніби, зовсім миролюбними, бо бачили війну і болять її, але одночасно з тим вони стали й недовірливими. Справедливо чи несправедливо — інша річ, але всі сучасні народи й держави запідозрюють одні одних у самих лихих намірах. Їх представники на конференції, як це наявно видно і з боку, і з середини, клопоталися так зовсім не про «мир всього миру» чи хоч Європи, а про те, щоб забезпечити мир лише самим собі, обезброївши в міру можливости всі сусідні і дальні держави, які можуть стати їм ворогами, та залишивши

яко мога більше збройної сили собі та тим державам, що можуть їм так чи інакше допомагати.

Не диво тому, що конференція топчеться на тому самому місці, не поступаючи й кроку наперед. Праця її могла б бути позитивною лише тоді, коли б для того була відповідна людська атмосфера, тоб-то коли б між державами й народами панували довір'я, спокій та задоволення. Того не було і рік тому, коли розпочато було її працю, а на сьогодні світобі, а між ними й європейські настрої ще значно погіршилися. Бо-ж, як справедливо вказав один з членів розбройної конференції (чехословацький міністр закордонних справ), — на сьогодні ми дуже недалеко стоїмо від війни, яка може вибухнути в Європі кожного дня, з кожного приводу. Явна річ, що при такого роду компетентних прогнозах, мало що можна чекати від дальшої праці розбройної конференції, яка, однак, без всякого сумніву існуватиме й далі, хоч би в силу одної своєї інерції.

Японо-китайський конфлікт має два аспекти: словесний в Женеві і фактичний — на територіях колишнього Північного Китаю. У Женеві говорять дипломати, на Далекому Сході — гармати. Женевський аспект на сьогодні досяг своєї найвищої точки. Півтора роки дискутували в Лізі Націй японо-китайський конфлікт у порядку погодження двох держав, членів Ліги, які посварилися між собою. За цей час в атмосфері боїв і походів народилася там третя держава — Манджурія, яка тако-ж вступила до конфлікту, але Ліга на те не зважала й продовжувала числитися з конфліктом так, наче в ньому, крім Японії і Китаю нікого і нічого немає.

На цьому місці наведено було свого часу усі перипетії, через які перейшла ота процедура японо-китайського погодження в комісіях, на загальних зборах та у Верховній Раді Ліги Націй. Зразу-ж, навіть для стороннього ока, було видно, що жадного погодження бути не може, бо в основі конфлікту лежали надто важливі для сторін інтереси, інтереси не лише сьогоднішні, але й далекого майбутнього. Для Китаю — зречення на завжди од свого минулого імперіалістичного багатства, для Японії — так само зречення на сьогодні і на майбутнє од можливого свого розвитку, як тихоокеанської держави. Справа була ясною одразу, але Ліга Націй, зв'язана з одного боку бюрократичними приписами, з другого — не виявленими назавень та в тім чинними інтересами великих держав, тягла і тягла цю марну процедуру погодження.

Тепер тому покладено вже край. Так звана комісія 19-ти, складена для того, щоби виробити формулу погодження, признала, що такої формули скласти вона не може. Замість того вона опрацювала в справі конфлікту ряд резолюцій, які і рекомендує прийняття загальним зборам Ліги. Резолюції рішучі і дуже несприятливі для Японії. В них говориться про те, що Манджурія, як держава, вродилася незаконно, а тому не сміє існувати і ніхто з членів Ліги не може її визнати *de jure* ні *de facto*; що Японія має одкликати з азійського континенту свої війська, Манджурії не допомагати, бо ця країна має повернутися до Китаю, як автономна провінція і т. и. На випадок, коли б Японія не послухалася, до неї мали б бути застосовані відповідні параграфи статуту Ліги, в яких говориться про розрив дипломатичних зносин, про економічний і фінансовий бойкот і навіть про дальші грізніші санкції. Ці санкції мають виконувати всі члени Ліги, а не-члени (власливо Сполучені Штати та СССР) запрошуються тако-ж пристати до них.

Загальні збори призначено на 21 поточного місяця і в день, коли ці рядки з'являться друком, може вже буде відомо, погодилася Ліга Націй з резолюціями комісії 19-ти, чи ні. Що станеться, коли вона погодиться? По-перше, сталося б те, що Японія вийшла б з складу членів Ліги. Це було б дипломатичною поразкою для Японії, бо означало б її певне ізолювання. Але було б це поразкою і для Ліги Націй, бо стане вона тоді лише європейською спілкою з додатком американських латинських республік, що, не зважаючи на жадні пакти і статуту, залюбки воюють одна з одною; з Азії-ж в ній залишилися б лише Китай, Сіам то-що. Було б це поразкою і

надшербленням престижу Ліги ще й тому, бо вряд чи можна сподіватися, що великі держави, як скажемо Англія та Франція, справді таки стануть виконувати згадані санкції що-до Японії. Було б це тяжко і не вигідно для Японії, але може ще тяжче і не вигідніше для них самих. Та й, як здається, почувають вони себе з Японією зв'язаними політично: Франція — договором приятельства з року 1907, Англія — так само приятельськими актами ще з більш давнього часу. Хто-ж буде виконувати оті санкції? Не будуть же його робити Іспанія, Ірландія та Чехословаччина, які так гаряче стоять за Китаєм у Женеві! Нічого тому мабуть з тих санкцій не вийде і не виключено, що загальні збори, вирішуючи цілу справу, самі од них ухилилися, спробувавши тим затримати Японію в складі Ліги.

Так стоїть справа у Женеві. Там-же на місці — на Далекому Сході Азії—дискутуються не слова, а творяться факти. Японія не тільки не зрікається отої незаконної Манджурської держави, не тільки не виводить з азійського континенту свого війська, але посилає туди все нові і нові ешелони. Зараз вона веде широкі операції по приєднанню до Манджурії ще одної китайської провінції — Джеголя, яка колись входила до складу Манджурської держави та володіння якої остаточно перетинає шляхи безпосередніх зв'язків між Китаєм та ССРСР. На близьке майбутнє сплановано невиявлені поки що, але ще ширші операції, бо японський воєнний бюджет на поточний рік парламентським законом, проголосованим майже одностайно, підвищено з 800 мільйонів йєн майже до двох з половиною мільярдів, тоб-то приблизно до 25 мільярдів французьких франків. Цього досить на де-який час для війни не лише з Китаєм, але по потребі й для війни, скажемо, і з ССРСР, коли б московські люде, захочені негативним ставленням до Японії Ліги Націй, зважилися на ворожі виступи ка Далекому Сході. Другий можливий противник японський — Сполучені Штати — не в такому зараз стані, щоб пускатися до дуже небезпечних для нього авантур на азійських берегах Тихого океану.

Із своїм наміром японці не дуже то й приховуються. Їх найодповідальніші державні люде встигли вже категорично заявити, що яке б не було рішення загальних зборів Ліги Націй, Японія од своїх інтересів на азійському континенті не одступиться, бо для неї Манджурія те саме, що для Англії Суец, а для Сполучених Штатів — Панама, тоб-то життєвий центр їх імперської могутності. Коли, мовляв, треба буде битися з більшовиками, — будемо битися, коли до них пристане Америка — поборемося й з нею; коли б цілий світ став проти нас, — станемо й проти цілого світа: загинемо або переможемо, але од свого майбутнього не одмовимося.

Тому то, як здається, можливе негативне рішення Ліги Націй в справі японо-китайського конфлікту потягне за собою лише вияснення цілого становища на Сході Азії і то на користь Японії.

Observer.

Хроніка.

3 життя укр. еміграції. У Франції

— Свято 22 січня в Оден-ле-Тіші. 29 січня с. р. Артистичним Гуртком в Оден-ле-Тіші, при участі членів філії Т-ва б. Вояків Армії УНР у Франції, під головуванням п. ген. Башинського та під режисурою пані Ступицької, було відсвятковано свято проголошення незалежності України виставою «Безталанна».

Відкрито свято було коротким змістовним рефератом, складеним п. Пилявським і виголошеним п. Щербаном. Після реферата оркестра відіграла гімни український та французький.

Далі було виставлено п'єсу Карпенка-Карого «Безталанна», участь в якій приймали пані: Ступницька, Галаховичева, Калениченко-ва, Дідкова, Феденкова та Щербанова і панове — Лисенко, Щербак, Спидовський, Сульський, Ярешко, Лук'яненко та Явдошенко.

Це майже весь склад Артистичного Гуртка, який на протязі більше, як двох років пригадує своїми виставами нашому суспільству про Україну, а чужинців знайомить з нашим краєм і мистецтвом.

Салю було переповнено. Вистава пройшла дуже добре, а після вистави відбулися танці аж до ранку.

— 22 січня в Крезо. 22 січня с. р., в день нашого національного свята, Українською Громадою в Крезо та філією Товариства б. Вояків Армії УНР у Франції в окремій салі одного з місцевих кафе було влаштовано урочисту академію, присвячену 15 річниці проголошення незалежності України, а після академії — вечірку з концертом і балем на користь безробітних.

Урочисту академію було відкрито о год. 2 попол. співом національного гімну «Ще не вмерла Україна», який виконав хор аматорів. Далі, після вступного слова голови Громади, відбулися реферати — сотн. Бочарова на тему «Слово, що не завершене чином», і уповноваженого Т-ва б. вояків п. Романюка на тему «Визвольні змагання України за свою державність».

Після рефератів хор під орудою п. Бочарова гарно виконав запевіт га цілу низку українських пісень: «Вкраїно, мати...», «Не пора, не пора...» та инш. Гарно удекорована саяя, змістовні реферати та хор дуже приємно діткнули присутніх на святі.

Увечері в тій же салі відбувся концерт-баль. Програма концерту складала численні, прекрасно виконані хорові пісні. На баль завітало багато французів, які склали переважну кількість гостей. Настрій у всіх був добрий, так як адміністрація балу дала кожному багато можливостей провести добре час аж до 2 год. вночі.

В матеріальному відношенні концерт-баль далеко не виправдав тих надій, які на нього покладалися. Чистий прибуток не уявляє з себе так великої суми, щоби з неї можна було уділити безробітним поміч. Але вечірка цілком добре відіграла свою пропагандивну роллю серед французів, які ще раз мали нагоду побути між українцями, почути наших пісень і познайомитися з нашими бажаннями. В цьому відношенні Управа Української Громади та філія військового товариства в достатній мірі виконали своє завдання. Треба сподіватися, що українська колонія в Крезо й надалі, в міру можливостей, належно буде обходити наші національні свята.

— Бажаю листуватися з українцями у Франції та в інших краях у справі виноградарства, садівництва, огородництва та квітництва й обмінюватися книжками по цим галузям. D. Savkevitch. Domaine «La Croix». La Croix. (Var). France.

— Розшукується п. Авксентій Целюхом з Кам'янець-Подільського, який в 1929 році працював на соляній копальні «Мах» коло Mulhausen.

Осіб, які знають місце перебування п. Целюха, проситься подати про нього відомості на адресу: V. Losinsky, Restaur. Hergart Buldinge-Poste Oudrene Möselle. France.

У Польщі

— З життя Українського Наукового Інституту у Варшаві. 22 лютого с. р. відбувся у Варшаві український радіовідчит п. Гл. Лазаревського на тему: «Ідея державности в історії України».

— Свято в Українській Станиці в Польщі з нагоди 15 річницї проголошення незалежности Української Держави. Як відомо, велике значіння в останній період української боротьби відіграла збройна сила українського народу — українська армія, яка була армією покликаних власною волею людей, що, свідомі своєї історичної місії, не тільки захищали грудьми молоді національні цінності, а й самі творили їх, бо-ж в армії всі, од звичайного козака починаючи, до її вождя, були мужами творчої державної праці. Ця армія після всіх перипетій боротьби силою обставин змушена була часово покласти зброю, все-ж не здавши її ворогові, і осісти на еміграції. Осередком такої військової еміграції в Польщі є Українська Станиця біля м. Каліша, де й на сьогодні в особах вищого командного складу і рядового вояцтва залишаються ті, що не підпали під вплив чужих ідеологій, не поклонились фальшивим богам, а, вірні своїм

демократичним традиціям, свято тримають в руках прапор Української Народньої Республіки і, не покладаючи рук, продовжують всіми можливими засобами велике діло.

22 січня с. р. загал вояцтва Української Станиці працею Правління Станиці та представників українських організацій Станиці й околиць урочисто обходив день п'ятнадцятої річницї проголошення незалежности Держави Української. З огляду на важливість цього свята, йому уділено було з боку упорядників якнайбільше уваги, а до виконання наміченого програму академії було запрошено кращі сили Станиці.

Свято розпочалося молебном у Станичній церкві о 12 год. дня. Крім населення Станиці й околиць, що заповнили церкву, на молебен прибули представники місцевої військової й адміністративної польської влади: як-то: п. староста, представник од штабу гарнізону і офіцери — представники від полків, що розташовані у м. Каліші та околицях. Рядами построчно учнів школи й гімназії. Зпереду прапори. Священник Іван Вєливченко і диякон Григорій Бунь у світлих пасхальних ризах. На клиросі хор у повному складі під диригентурою пор. Процяя Молебен розпочинає коротким словом настоятель церкви п.-о. Вєливченко. І полилася щира, сердечна молитва, як можуть молитися лише ті, що тринадцятий рік уже сидять на чужині, відрізані щетиною багнетів од рідної землі, від дорогих облич і забутих заораних могил. З клироса по церкві стелеться мелодійна церковна пісня в рідній мові в аранжировці Кошиця. Нарешті лунає «многая літа» борцям за Україну і люд розходиться з церкви.

Заступник голови Правління Станиці п. ген. Загородський в імені Правління Станиці запрошує присутніх польських гостей і весь генералітет Станиці до свого кабінету на скромну шклянку чаю.

День проходить у святочному настрої.

Увечері о год. 20 розпочинаєть-

ся в Станичному театрі академія. Театр повніснійкий люду. Крім згаданих гостей, в театрі помітно багато польського громадянства. Академію відкриває п. ген. Загородський. В своєму палкому слові він нагадує історичний день 22 січня 1918 р. і стверджує те завзяття духа, з яким і понині боряться українці проти шаленого натиску ворожих сил. Врешті він висловлює свою незломну віру в перемогу нашої ідеї і виголошує «славу» на честь нашого Головного Отамана Андрія Лівичького. Публіка, як один, встає і в театрі гремить «слава», а хор під акомпанимент оркестри співає в цей час український національний гімн. Далі п. ген. Загородський, звертаючися польською мовою до гостей, дякує в їх особі всьому польському народові та його урядові за ту гостинність, якою користується українська військова еміграція у Польщі. За катедру виходить з промовою п. проф. Кривда-Соколенко. «Віднині Українська Народня Республіка стає самостійною, ні від кого незалежною, вільною, суверенною державою українського народу» (з IV універсалу) — ці величні слова були провідною думкою його промови. Властиво, це не була промова, а скоріше науковий реферат, аргументований даними з історії, історіософії, державного права та інших наук, але викладено його було добірною мовою і в такій популярній формі, з таким захоплюючим патосом, що публіка сиділа весь час, як заціпенітована. Видно було промовця з широкою ерудицією в порушеній галузі.

Дальніший програм академії складався з таких точок: Український Національний Хор виконав дві пісні: «За тебе, Україно» — Щурата, та «Дні про реве» — Чайченка. Учень Стецоренко продекламував «Не болю крик» Кость-Костенка. П. Богданова виконала «О, не дивуйсь» під акомпанимент скрипки (О. Терлецький). Далі п. К.-Костенко декламує власний твір: «В огні і бурі». Ученицький хор у супроводі гімназіяльної оркестри виконує

«Щедрівки» Стеценка. П. п. Шраменко, Буримович, К.-Костенко і Сметанюк виконують квартет Січинського «Там, де Ятрань». Учениця Юцківна декламує «Благословення» Чупринки. П. п. Богданова і Силина виконують дует «Люблю дивитись» Ніжанківського. П. п. Скворців, Сметанюк і Шраменко виконують тріо «Там на розі» і Укр. Нац. Хор закінчує академію співом двох пісень: «Тече річка невеличка» і «За Україну». На загал треба ствердити, що всі точки змістовно підбраного програму було виконано прекрасно. Особливо відзначився Український Національний Хор під диригентурою визначного знавця музики й співу пор. Процаця. Українська пісня в його виконанні чарувала ліризмом і гармонійною барвистістю тонів. Публіка залишила салю театру з повним задоволенням і подякою в душі п. п. упорядчикам цієї академії, а гості просто дивувалися, як можна схоронити в таких надзвичайних, тяжких умовах таку силу духа, таку невичерпану вільну енергію і таку безкомпромісовість перед москвинами.

Так, компромісу нема. Переживаючи персональне й загальне лихоліття, все-ж, як бачимо, вояцтво не віддалося культові вигоди і не розмінялося на меркантильні інтереси, навпаки, терплячи злидні й моральні болі, воно й досі гартує дух загалу, цементує ідейно націю й повертає давнім традиціям належний престиж. Зрештою, вояцтво своїх позицій не здало і не здасть, хіба смерть перешкодить йому виконати свою клятву.

В. Б.

— Літературний вечір в Союзі Українок-Емігранток у Польщі. Серед наших емігрантських громадських організацій у Польщі на особливу увагу заслуговує Союз Українок-Емігранток з його активною діяльністю. В біжучому сезоні треба підкреслити оживлену працю в культурно-освітній секції Союзу, яка 1 лютого с. р. виступила по-за межі внутрішнього життя Союзу, упорядкувавши для української колонії у

Варшаві літературний вечір, присвячений творам новітніх українських поеток. На докладчиць було запрошено двох молодих, але вже добре знаних поеток — пп. Наталію Лівичьку-Холодну та Олену Шовгенову-Телігову.

Зібрання відкрила голова Союзу пані Марія Лівичька промовою, в якій зазначила, що уряджуючи цей вечір, Союз не мав на меті завданий вузько феміністичних, а прагне лише зазнайти суспільство з поетичними творами українських жінок, на жаль, так мало знайми, в яких, однак, яскраво відбилася душа нашого народу. Далі пані Лівичька передала голос докладчицям.

Першою говорила пані Холодна, яка, подавши передусім сумну звістку про смерть Христі Алчевської, перейшла до змісту свого доповіді.

У всупному слові поділила пані Холодна сучасну українську жіночу поетичну творчість на три групи: творчість поеток з Галичини, з совітської України та на еміграції, зазначаючи одночасно, що особливо трудно було опрацювати дані про поезію совітську, бо у відповідній пресі можна знайти лише те, що апробовано совітською владою. Саме цікаве — правдиві настрої авторок — рідко коли буває надруковано. Тому вичерпує змалювати їх творчість не дається і, не маючи жадного вибору, доводиться задовольнятися тим, що є під рукою.

Переходячи до творчості окремих поеток, п. Холодна зазначила, що по-за окремішністю і своєрідністю зазначених трьох груп, мають вони, як комуністки, так і емігрантки і галичанки один спільний тон — любов до України.

Далі докладчиця представила аудиторії матеріал що-до кожної з зазначених нею груп українських поеток.

З галицької групи на першому місці було згадано про Уляну Кравченкову, яка в своїх віршах охопила цілу жіночу істоту — коханку, матір, громадянку; далі було названо Марійку Підгірянку, у якої переважає любов

до України і природи і на творчості якої дуже помітний вплив Т. Шевченка, як, наприклад, уживання так питомого Шевченкові розміру коломийки.

Совітську групу репрезентують: Лада Могилянська, найбільше талановита поетка, яка вже в 1924 році надсилала свої твори до Літературно-Наукового Вістника, що, на жаль, скоро було їй заборонено, і за останніх 3-4 роки про неї нічого не чути. В її віршах яскраво відбивається туга за красою життя й коханням, що так характеристичне для совітської молоді. Туга ця росте до безмежності й переходить у розпук. Прекрасною до того ілюстрацією є вірш «Ніч самогубців». З інших помітних авторок Наталя Забіло ввійшла до антології української поезії, виданої у Києві 1931 року. Марія Пригара, творів якої совіти не друкували, належить до поеток часів революції. Агата Турчинська, галицька поетка, що вмішала свої твори в совітських журналах. Про характер її таланту можемо судити по рецензіях совітських критиків. Її закидають нерозуміння доби класових змагань, обурюються ностальгічними настроями та націоналізмом і не вважають «за свою».

Перейшовши до останньої групи поеток-емігранток, докладчиця спинилася передусім на Галі Мазуренковій, жінці-повстанцю, яка брала участь у визвольній боротьбі за Україну. Оригінальний талант її розцвів на чужині, але не зівстав усіми визнаннями. Змістом її творів часто бувають баталістичні образи, але і там, де вона говорить про гарматні стріли, відчувається ніжна жіноча душа. Далі докладчиця перейшла до власної творчості.

Пані Олена Телігова прочитала ряд віршів, як «Розцвіли кусту жасміну», «Радість», «У сні», «Поворот», «Чоловікам». Останній вірш де з надзвичайним зрозумінням представлено окремі нюанси жіночого кохання, його динамічна сила, яка від ніжної лірики виростає до героїчної готовости товаришити чоловікові до самої смер-

ти на шляху небезпеки, викликав бурю оплесків.

Творчість Лени Телігової то — весна, лазуреве небо і соняшне проміння. В цьому соняшному сьвітлі, неначе веселка, мінються настрої живі, сріблясті, як гірська вода, і лунають як дзвін кришталу, а в повній ширості декламації авторка прекрасно віддала свіжість і запашність соєї музи.

На прикінці зачитала свої поезії пані Холодна — «Прага», «Карлів міст», «В Парижі», «Під килимом», «Весняний бал». Її суто ліричний, перетканий меланхолійними тонами, талант подає ряд яскравих образків; то малярка в слові... Перед очима встають фрагменти величавої Праги, сумний образ уквітчаної червоними тюльпанами могили Симона Петлюри, простора Notre-Dame.... Живий образ з домашнього життя — «Під килимом», переплетений спогадами про особисте щастя і мріями жінки-громадянки про могутню Україну, знаходить відгук в серцях слухачів, які приймають його з ентузіазмом.

Талант пані Холодної то мрійливий вечір, година спогадів, коли в темному небі встають брильянти зір, а думка плете мереживо переплетених літ. А її декламація — сумна й ніжна... В ній весь час лунає запитання до невідомого, запитання без відповіді...

По закінченні літературної частини, присутні затрималися при товариських розмовах за чашкою чаю. Настрій було створено, і сміло можна сказати, що давно вже не було у нас такого приємного зібрання, де у високопоетичній формі почули ми про все, чим жити і віддихати може емігрант на чужині. 3.

— Український хор у варшавському радіо. 9 березня с. р. між 8-8,45 год. веч. в Польськiм Радіо у Варшаві виступить Український Національний Хор ім. М. Лисенка під дир. С. Сологуба. В репертуарі українські народні пісні на чоловічі голоси.

В Хинах

— «Запорожець за Дунаєм» в Шанхаю. 10 січня с. р. в салі французького коледжа в Шанхаю влаштовано було Українською Громадою виставу «Запорожець за Дунаєм» під режисурою п. Машина. Вистава пройшла добре. Особливе враження на публіку зробила молитва «Владико неба і землі». Вислухано цю молитву було при абсолютній тиші. В цей момент всі присутні українці полинули душею до Бога з молитвою за безталанний рідний край і за повернення на нашу Україну.

Розпорядчики були при національних українських ознаках. Національні ознаки продавалися тако-ж і для публіки.

По закінченні вистави голова Громади п. Собельників виголосив промову з закликом до українців об'єднуватися в Українській Громаді.

— Українська Громада в Шанхаю засилає всім українцям в Європі найкращі поздоровлення в день українського національного свята

«Прометей» у Парижі.

19 лютого с. р. в редакції «Прометей» в Парижі відбулася лекція п. Чокаєва на тему «Басмачський рух в Туркестані».

Тези доповіді п. Чокаєва були такі. Революція 1917 року дала туркестанцям різні права, але не дала прав національних. Спроба їх завоювати зіткнулася з одностайним спротивом росіян. З поглибленням тої колоніяльної політики, яку вів російський уряд в Туркестані, басмачський рух в 1918-21 рр. був, по визнанню самих большевиків, широким загально-національним рухом, який домагався самостійности Туркестану і який було подавлено тільки через те, що не був він досить підготовлений матеріяльно. Проте, він залишив по собі великий слід, багато чому навчив самих туркестанців в їх державних змаганнях і його вплив ще далеко не вичерпаний і сьогодні.

Вельми цікавий доквід п. Чокаєва, прекрасно документований і з великим захопленням виголошений, було нагороджено рясними оплесками присутніх численних представників кавказців, українців і козаків.

Успіхи українця у французькій кіно-індустрії.

Вже два тижні, як іде в наймо-

дернішому кині в Парижі—«Рех» з великим успіхом фільм «Райська птиця». Цей звуковий американський фільм іде не англійською мовою, а у французькій переробці (так званий «дубляж»), докнаній нашим земляком Євгеном Деславом, який займає посаду директора дубляжа в одній з перших французьких фірм Etablissements Jacques Haik.

Зміст.

Париж, неділя, 26 лютого 1933 року — ст. 1. Борис Лазаревський. Думки про М. К. Садовського — ст. 3. С. Г. Гра з вогнем — ст. 4. З преси — ст. 7. O b s e r v a t o r. З міжнародного життя — ст. 8. Хроніка. З життя української еміграції: У Франції — ст. 11. У Польщі — ст. 12. У Хинах — ст. 15. «Прометей» у Парижі — ст. 15. Успіхи українця у французькій кіно-індустрії — ст. 16.

Наближаються Шевченкові дні.

Чи маєте ви кобзаря?

Купіть його в Українській Бібліотеці ім. С. Петлюри в Парижі.

Ціна 25 франк.

Для пропаганди між чужинцями купіть:

Dorochenko — Chevchenko — le poète national ukrainien

Ціна 5 фр.

Смаль-Стоцький Ст. — Шевченко — співець самостійної України.
Ц. 2 фр.

Адреса Бібліотеки: M. Rudicev. 41, rue de La Tour d'Auvergne. Paris 9.

СПІЛКА УКРАЇНСЬКИХ ІНЖЕНЕРІВ У ФРАНЦІЇ
улаштовує 4-го березня с. р. виклад п. інж. М. Єремєєва на тему:
«МОДЕРНА ІНДУСТРІЯЛЬНА ФОТОГРАФІЯ».

Початок о 21 год. в салі 49, avenue d'Orléans, Paris 14.

Вступ вільний.

ОГОЛОШЕННЯ.

До мастку в деп. Gers (Франція) потребується к у х о в а р к а (одинока або з хлопцем 10-12 р., якого тако-ж буде примішено на працю). Платня 250 фр. на місяць при всьому утриманні. Ці умови згодом можуть бути змінені. Праця легка.

Звертатися на адресу: Mr. S. Moussienko à Le Berin par St. Lary (Gers).

Редакція і адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau, Paris-V
Tél. Danton 30-03.

Для переказів у Франції: «Le Trident», chèque postal 898.50, Paris.
Редагує—Комітет. Адміністратор: Іл. Косенко

Le Gérant: M-me Perdrizet.
